

Др Марко Улићевић

инж. Светозар Пејовић

Завод за унапређивање пољопривреде — Титоград

Неки резултати огледа са културом брескве у околини Улциња

У в о д

По својим земљишним потенцијалима и по свом географском положају, као најужнији дио нашег приморског појаса, околина Улциња је од посебног интереса и заслужује посебну пажњу у програмима и плановима даљег развоја и унапређивања пољопривредне производње наше републике, нарочито њене субтропске зоне. На улцињску општину отпада преко 30% обрадивих и преко 40% њивских површина нашег приморског појаса а њена поља (Улцињско и Владимирско) са око 6 500 ha површине чине више од двије трећине свих наших приморских поља и равних површина приморја.

Насупрот овако високом учешћу у основним земљишним капацитетима и релативно повољним климатским условима, пољопривредну производњу овог подручја карактерише изузетна екстензивност а, с друге стране, стоји чињеница да његове могућности нијесу ни приближно довољно испитане и проучене, изузев у погледу особина земљишта и, донекле његове мелиоративне проблематике. Претпоставља се да околина Улциња има повољне услове за гајење неких врста цитрус-култура и другог субтропског воћа и биља, као и за производњу раног воћа и грожђа, зимског и раног поврћа, украсног и ароматичног биља и да би у тој производњи имала веома значајне компаративне предности над другим подручјима, нарочито континенталним. Међутим, те претпоставке још нијесу провјерене ни одговарајућим научним истраживањима ни практичним искуствима те се не зна колико су оне реалне. Тако бројни проблеми еколошког, биоло-

шког, технолошког и економског карактера — од избора локација за поједине културе и врста и сорти које ће на њима давати најбоље резултате, до изналажења најцјелисходније технологије — још чекају на рјешења без којих би било доста опасно упуштати се у било какве замашније конкретне подухвате.

Рачуна се, између осталог, да је околина Улциња погодна и за производњу најранијих и раних бресака и да би та производња била комерцијално веома интересантна како за шире тржиште, тако и за задовољавање туристичке потрошње у Улцињу и обалном подручју. Према статистичким подацима за 1965. годину, у улцињској општини било је свега 175 родних и 17 неродних стабала брескве. И то мало стабала је искључиво самоникла, некалемљена ситна виноградарска бресква која доспијева у сезони грожђа. Савремена култура брескве, калемљена бресква и квалитетне сорте у овој општини нијесу заступљене ни познате.

Полазећи од свих ових претпоставки и околности, Завод за унапређивање пољопривреде у Титограду подигао је у Кодрама (околина Улциња) оријентациони огледни засад бресака с циљем да установи колико су тамошњи еколошки услови уопште погодни за ову културу и, посебно, како они утичу на вријеме зрења најранијих и раних сорти брескве, односно каква су преимућства и могућности у односу на друге локације за рану производњу овог висококвалитетног и веома цијењеног воћа. Упоредо са тим, требало је да засад послужи и у пропагандне сврхе, указујући произвођачима на савремену културу и сорте бресака, слично као што су за околину Титограда послужили огледни засади бресака на имању Завода у Љешкопољу.

У овом раду износе се основни резултати који су закључно са 1967. год. постигнути у поменутом огледном засаду.

Мјесто, услови и метод рада

Огледни засад подигнут је у Кодрама код Улциња у оклопу површина некадашње Станице за памук које су припојене Заводу. Огледна парцела је на приближно равном, алувијалном, бескелетном, иловастопјесковитом, веома дубоком земљишту, које је карактеристично за дио улцињског поља између Црвеног бријега и солане до Пињеша и Улциња. Тај дио поља гужа се попут залива отвореног према југу између околних флишних заобљених брдашаца (кодара) обраслих медитеранском макијом. Водни режим је, и поред израђеног система канала за одводњавање, слабо регулисан, те земљиште у кишној сезони године пати од сувишних вода, нарочито у дубљим слојевима, испод ораничног, а у љетњем периоду од суше, нарочито горњи слојеви.

Садња је обављена априла 1960. г.

Земљиште је претходно поорано на дубини од 25 cm а за садњу су копане рупе пречника један метар и дубине 80 cm. Свака

рупа поћубрена је са око 30 kg стајског ђубрива, 250 gr. супер-фосфата и 100 грама калијеве соли.

Посађене су следеће сорте:

Спрингтајм,	98 садница
Моретини прекочисима,	44 "
Ђала прекоче моретини,	108 "
Фертиља моретини	69 "
Укупно	325 "

Садни материјал (једногодишње саднице калемљене на си-јанцу брескве) набављен је из Италије — расадник „Ансалони“. Приспио је тек пред садњу. Саднице су биле већ кренуле и прилично оштћене у путу. Свака садница била је атестирана од Центра за оплемењавање биља у Фиренци.

Као систем гајења предвиђена је била коса палмета па је одстојање између редова одређено на 5 а између воћака у реду на 3 метра. Укупно је захваћена површина од око 50 ари. Услед оштећења великог броја пупољака кретање садница било је знатно успорено и неправилно. Мањи број садница није се примио, неке су избиле само из подлоге а питоми дио се осушио, а приближно само половина садница дала је младаре на пожељној висини. То је, поред превелике густине и недовољне обучености радника, знатно отежавало формирање одабраног облика те је на крају добијена нека комбинација палмете и вазе.

Засад је редовно обрађиван прво машински а последње три године, кад је склоп постао гушћи, запрежно, уз допунску ручну обраду. Сваке године примјењивано је минерално ђубриво у количини од 100 грама по m^2 а 1966. године и стајњак (21 kg по m^2). Услови за наводњавање није било. Мјере заштите противу жило-гриза, коврцавости, лисних и штитастих ваши редовно су извођене, али неке нијесу биле довољно ефикасне. Тако је 1962. год. констатован веома јак напад коврцавости, који се у мањем степену појавио и наредне године, осим код сорте моретини прекочисима. А 1962. године био је прилично јак напад губара, који је код неких сорти, нарочито спрингтајма наносио штету и плодовица. Већи напад лисних ваши био је 1964. год. али је успјешно сузбијен. Наредне године запажена је и масовнија појава штитастих ваши. Од монилије неких је година страдао прилично велик број плодова, нарочито у сортама моретини прекочисима и спрингтајм. Руличавост се, такође, у мањем или већем степену, последњих година редовно појављује.

Проучавањима су обухваћени годишњи циклус развитка, родност, димензије и тежина плода и садржај суве материје у соку плода, за сваку сорту посебно.

Годишњи циклус развитка утврђиван је опажањима важнијих појава по методама агрометеоролошке службе.

Родност је утврђивана мјерењем укупне тежине плодова једне сорте. Диобом укупног приноса са бројем стабала добијен је просјечан принос по једном стаблу.

Димензије и тежина плодова утврђиване су по правилу на 100 плодова а из добијених података израчунате су средње вриједности.

Садржај суве материје у соку плода утврђиван је рефрактометром, по правилу на десет плодова.

Да би се имала оријентација о основним климатским обиљежјима околине Улциња и условима за брескву са тог аспекта, навешћемо просјечне вриједности према подацима Метеоролошке станице у Улцињу, која је смјештена на 96 m надморске висине.

Таб. 1. Средње мјесечне и годишње вриједности неких климатских обиљежја за МС Улцињ (Просјек за период 1950—1965)

Мјесец	Температ. ваздуха у С ^о	Падавине у mm	Релативна влажност вазд. у %	Осунчавање у часоцима (1954—1965)	Апсолутни минимум темп. ваз- духа у С ^о
I	6,9	148,2	67	119,7	—8,4 (1963)
II	7,6	141,9	69	119,4	—8,3 (1965)
III	10,1	119,7	68	170,5	—5,0 (1963)
IV	14,0	101,2	70	211,5	0,7 (1956)
V	17,8	84,0	74	274,2	6,2 (1960)
VI	22,2	44,7	70	301,8	10,6 (1962)
VII	24,7	16,3	65	355,5	14,5 (1960)
VIII	24,6	29,3	65	334,3	12,8 (1965)
IX	21,3	96,5	68	256,1	9,0 (1959)
X	16,9	111,6	68	195,9	5,8 (1958)
XI	12,8	191,2	73	103,3	—2,2 (1957)
XII	9,6	181,7	71	108,5	—5,3 (1957)
Просјек	15,7	1 266,6	69	2 550,7	—8,4 (1963)

Као што се види из изнијетих података, Улцињ има релативно благе зиме и умјерено топла љета. Јануар је најхладнији мјесец али и у њему просјечна температура ваздуха износи 6,9^оС. Апсолутни минимум температуре ваздуха забиљежен је 1963. године када је износио — 8,4^оС.

Температура ваздуха спушта се испод 0^оС просјечно 10 дана годишње (од 2 дана 1951. и 1958. до 23 дана 1963.) и то никад ван периода новембар — март. Међутим, пошто бресква цвјета обично у другој половини марта, позни мразеви могу неких година имати штетан утицај на брескву. У цјелини посматрано, топлотни услови за брескву су повољни. Нема опасности од измрзавања стабала и граница. Период ниских температура довољно је дуг да се бресква припреми за наредну вегетацију а сума температура, уз

интензивно осунчавање, довољно висока да обезбиједи раније кретање, зрење и квалитетну производњу.

Укупна количина падавина прилично је висока, али њен распоред по мјесецима веома је неравномјеран. Тако су у периоду јун — август скоро редовно падавине оскудне те се јавља и потреба за наводњавањем свих интензивних пољопривредних култура.

РЕЗУЛТАТИ ИСПИТИВАЊА И ЊИХОВО РАЗМАТРАЊЕ

Резултати испитивања приказани су у табелама 2—4. Ради боље прегледности њих ћемо разматрати посебно за свако проучавано својство.

Г о д и ш њ и ц и к л у с р а з в и т к а

Као што је познато, цвјетање је прва фаза у годишњем циклусу развитка брескве а листање почиње тек на крају цвјетања. Почетак цвјетања а тиме и почетак нове вегетације најраније је наступио у спрингтајма и то просјечно 12. марта, а затим у ђале прекоче М.: 17. марта а најкасније у прекочисиме м. и фертилије м. у које наступа тек 22. марта или читавих 10 дана касније од спрингтајма. Колебања по годинама прилично су изражена. Између године са најранијим и оних са најкаснијим цвјетањем разлика је: у спрингтајма 12, прекочисиме 13, ђале 14 и фертиље 22 дана. По раном почетку цвјетања истицале су се 1966, 1967. и 1961. а по касном 1963, 1962. и 1965. година. Као што се види из података изнијетих у табели 2, редослијед сорти по времену почетка цвјетања није сваке године исти и не одговара редослиједу по просјечном датуму. Тако су, нпр., 1961. год. спрингтајм, прекочисима и ђала једновремено почеле цвјетање (15. марта) а фертиља 6 дана касније. Насупрот томе посљедње три године фертиља је почињала цвјетање по три дана раније него прекочисима.

Утврђивање датума почетка цвјетања и њиховог колебања по годинама има прилично велики практични значај, нарочито ради одређивања правилних рокова прољећних заштитних прскања. Из изнијетих података јасно произилази да би у воћњацима у којима су заступљене сорте са већом разликом у датумима почетка цвјетања, заштитна прскања, која се изводе непосредно пред кретање вегетације, давала боље ефекте ако би се по роковима диференцирала према датумима почетка цвјетања, односно вегетације.

Ако упоредимо просјечне датуме почетака цвјетања са просјечним мјесечним температурама ваздуха (таб. 1), видјећемо да се почетак цвјетања бресака у Улцињу приближно поклапа са наступањем просјечне дневне температуре ваздуха од 10°C. Код спрингтајма оно је нешто раније а код осталих сорти касније.

Од почетка цвјетања па до отварања већине цвјетних пулољака (опште цвјетање) потребно је просјечно од 8 дана у Ђале до десет дана у спрингтајма и фертиље. Из тога би произишло да је динамика цвјетања у Ђале неповољнија него у осталих испитиваних сорти, што би могло негативно дјеловати на њену просјечну роднос и редовност рађања. У погледу просјечног датума појаве општег цвјетања редослијед је приближно исти као и у датумима почетка цвјетања: најранији је у спрингтајма — 22. марта а најкаснији у фертиље — 2. априла. Колебања по годинама такође су прилично изражена, иако нешто блажа него у почецима цвјетања. Разлика између најраније и најкасније појаве општег цвјетања износи од 11 (у Ђале) до 16 дана (у спрингтајма и фертиље). Карактеристично је што у спрингтајма, а претежно и у Ђале, цвјетање настаје у марту док се у остале двије сорте редовно продужава, а понекад и у цјелини догађа и у априлу.

Опште листање наступа просјечно од 30. марта у спрингтајма до 6. априла у фертиље. Редослијед сорти је исти као и по датумима почетка, односно општег цвјетања, али разлике су много мање. Међутим, колебања по годинама у времену ове појаве знатно су израженија него код претходне двије и износе од 21 (прекочисима) до 25 дана (спрингтајм). Она су, као и у погледу почетка и општег цвјетања, изазвана разликама у временским условима појединих година, које су управо у периоду март—април посебно изражене.

У Љешкопољу, код Титограда, проучаване су, између осталих, и ове сорте, које су истог поријекла и посађене исте године као и оне у Улцињу. Почетак цвјетања и опште цвјетање били су у Улцињу, у цјелини посматрано три до пет дана просјечно ранији него у Љешкопољу. Интересантно је да од тога одступа само прекочисима м. која у Љешкопољу цвјета 2—3 дана раније него у Улцињу. Неких година иста појава запажена је и у других сорти, нарочито фертиље. Опште листање у свих сорти наступа у Улцињу 5 (прекочисима) до 10 дана (спрингтајм и Ђала) раније него у Титограду, иако у овом погледу имамо неких година обрнуту појаву, нарочито у прекочисиме. Раније цвјетање и листање у Улцињу свакако је везано за нешто већу температуру ваздуха током марта у околини Улциња (10,1°C) него што је у околини Титограда (9,5°C).

Таб. 2. — Датуми наступања важнијих појава у годишњем циклусу развитка

Ред. бр.	с о р т а	година	Цвјетање		листање		зриоба		отпадање лишћа		трејање вегетаци. у деавама
			почетак	опште	опште	опште	почетак	опште	почетак	опште	
1.	спринчајм	1961.	15.III	22.III	4.IV	3.VI	10.VI	16.X	3.XI		
		1962.	10.III	25.III	14.IV	4.VI	9.VI	13.X	3.XI		
		1963.	18.III	25.III	31.III	5.VI	10.VI	15.X	28.X		
		1964.	14.III	24.III	30.III	6.VI	10.VI	8.X	22.X		
		1965.	17.III	30.III	1.IV	4.VI	10.VI	15.X	25.X		
		1966.	4.III	14.III	20.III	30.V	5.VI	1.X	13.X		
		1967.	6.III	17.III	20.III	1.VI	6.VI	13.X	28.X		
Просјек:		12.III	22.III	30.III	3.VI	9.VI	14.X	26.X		228	
2.	прековасима м.	1961.	15.III	22.III	4.IV	6.VI	12.VI	16.X	3.XI		
		1962.	27.III	6.IV	18.IV	15.VI	21.VI	13.X	3.XI		
		1963.	26.III	6.IV	8.IV	8.VI	15.VI	17.X	30.X		
		1964.	24.III	3.IV	5.IV	8.VI	14.VI	9.X	22.X		
		1965.	28.III	3.IV	5.IV	11.VI	17.VI	29.X	5.XI		
		1966.	15.III	30.III	28.III	7.VI	12.VI	12.X	20.X		
		1967.	17.III	30.III	28.III	7.VI	12.VI	20.X	3.XI		
Просјек:		22.III	1.IV	5.IV	9.VI	15.VI	17.X	30.X		222	
3.	бала прекоте м.	1961.	15.III	22.III	4.IV	20.VI	25.VI	16.X	3.XI		
		1962.	20.III	26.III	16.IV	25.VI	30.VI	13.X	3.XI		
		1963.	24.III	31.III	5.IV	26.VI	30.VI	17.X	30.X		
		1964.	18.III	26.III	2.IV	13.VI	20.VI	10.X	25.X		
		1965.	22.III	2.IV	2.IV	28.VI	29.VI	29.X	5.XI		
		1966.	10.III	22.III	23.III	18.VI	21.VI	15.X	24.X		
		1967.	12.III	22.III	23.III	19.VI	22.VI	25.X	13.XI		
Просјек:		17.III	25.III	2.IV	21.VI	25.VI	19.X	1.XI		228	
4.	Фергиља м.	1961.	21.III	28.III	10.IV	22.VI	27.VI	16.X	3.XI		
		1962.	27.III	6.IV	18.IV	27.VI	30.VI	13.X	3.XI		
		1963.	3.IV	10.IV	11.IV	28.VI	3.VII	17.X	30.X		
		1964.	21.III	29.III	5.IV	26.VI	5.VII	8.X	22.X		
		1965.	25.III	3.IV	5.IV	27.VI	2.VII	20.X	30.X		
		1966.	12.III	25.III	26.III	28.VI	3.VII	10.X	20.X		
		1967.	14.III	25.III	26.III	27.VI	7.VII	18.X	1.XI		
Просјек:		22.III	2.IV	6.IV	26.VI	2.VII	15.X	29.X		221	

Опште зрење у спрингтајма је просјечно 9. јуна а ни једне године није било послје 10. јуна. Колебања по годинама су прилично мала и крећу се у распону од свега шест дана. Прекочисима м. има опште зрење од 12. до 21. јуна, са просјеком 15. јуна, односно 6 дана касније од спрингтајма. Завршетак зрења у спрингтајма поклапа се са почетком зрења у прекочисима м., што значи да се са ове двије сорте може у околини Улциња остварити континуирана производња у току прве двије декаде јуна.

Ђала прекоче м. зри просјечно 25. јуна а колебања по годинама крећу се од 20. до 30. јуна. Између завршетка зрења у прекочисима и почетка зрења ове сорте обично има 5 до 8 дана, те би за континуирану производњу требало између ове двије уметнути још једну сорту са одговарајућим временом зрења.

Фертиља м. зри крајем јуна и почетком јула. Просјечни је датум општег зрења 2. јул а креће се, зависно од године, од 27. јуна до 7. јула. Почетак зрења ове сорте приближно се поклапа са завршетком зрења у ђале прекоче м. што значи да се и са ове двије сорте остварује континуирана производња, којом се практично покрива трећа декада јуна и прва јула.

Занимљиво је да све ове четири сорте у Љешкопољу код Титограда зру нешто раније него у Кодрама код Улциња. Разлика је утолико већа што је сорта каснија: у спрингтајма је свега један дан, у прекочисима м. два дана, у ђале м. четири и у фертиље м. седам дана. И ова појава свакако стоји у уској вези са годишњим ходом температуре ваздуха у овим мјестима. Док је у вријеме почетка вегетације она у околини Улциња виша него у околини Титограда, у мају и јуну је обрнуто. Одређен утицај на вријеме зрења имају и особине земљишта, које су у ова два случаја такве да још више потенцирају ефекат разлика у температурама.

Опште отпадање лишћа и крај вегетације у све четири сорте наступа крајем октобра: најраније у спрингтајма (26. X) а најкасније у ђале прекоче м. (1. XI). Вегетациони период траје просјечно од 221 (фертиља) до 228 (спрингтајм и ђала) дана, што значи да је период мировања довољно дуг да се биљка припреми за наредно плодоношење. Крај вегетације јавља се приближно истовремено и у Титограду, изузев у ђале прекоче м., у које је нешто раније (23. X).

Родност

Као што се види из таб. 3, најмањи принос по стаблу у шестогодишњем просјеку дала је сорта спрингтајм са 6,9 kg а највећи ђала прекоче са 10,5 kg. Остале двије сорте дале су просјечно годишње нешто мање од 10 kg плода по стаблу.

Спрингтајм и фертиља м. испољиле су нешто раније ступање у плодоношење. У ствари, све четири сорте дале су нешто рода већ у току друге вегетације (1961) на сталном мјесту, али

је у томе изразито предњачио спрингтајм. Извјесну предност у родности он је задржао све до пете вегетације, у којој су га превазишле остале сорте.

Најуједначенију родност показао је спрингтајм. Просјечни приноси по стаблу у ове сорте постепено су расли од 6 kg у 1963. до 9,6 у 1967. год. Нешто већу стабилност у родности имала је и фертиља, са просјечним приносом по стаблу од 2,3 kg (1963) па до 17,4 (1964). Насупрот томе сорте прекочисима м. и ђала прекоче показале су велико колебање родности у зависности од године. Просјечни принос по стаблу у прекочисиме м. кретао се од 1,6 kg (1963) и од 5,5 (1965. и 1966) до 15,5 kg (1964) и чак до 29,1 kg (1967). У ђале прекоче м. он се кретао од 0,9 (1963) и 4,0 (1965) до 17,8 (1964) и 21,5 kg (1967).

Таб. 3. — Просјечни принос воћа по стаблу у kg.

Ред. бр.	С о р т а	Година	Број рад. стабала	Укупан принос	Просјечан принос по стаблу
1.	Спрингтајм	1961.	—	30	—
		1962.	77	113	1,5
		1963.	—	530	6,0
		1964.	90	630	7,0
		1965.	90	740	8,2
		1966.	89	810	9,1
		1967.	83	793	9,6
	Просјек		521	6,9	
2.	Прекочисима м.	1961.	—	10	—
		1962.	40	30	0,7
		1963.	38	60	1,6
		1964.	40	620	15,5
		1965.	40	220	5,5
		1966.	40	220	5,5
		1967.	38	1106	29,1
	Просјек		324	9,7	
3.	Ђала прекоче м.	1961.	—	8	—
		1962.	80	150	1,8
		1963.	90	84	0,9
		1964.	96	1708	17,8
		1965.	96	384	4,0
		1966.	93	1581	17,0
		1967.	91	1960	21,5
	Просјек		839	10,5	
4.	Фертиља м.	1961.	—	6	—
		1962.	50	218	4,6
		1963.	56	128	2,3
		1964.	53	922	17,4
		1965.	62	496	8,0
		1966.	60	840	14,0
		1967.	60	806	13,4
	Просјек		499	9,9	

У односу на одговарајући засад и сорте у Љешкопољу нешто већа разлика у родности токсом посљедње четири године била је само у прекочисиме м. која је у Љешкопољу дала упола мањи просјечни принос по стаблу (6,7 kg). Све остале сорте имале су у оба мјеста приближно исти четворогодишњи просјечни принос. Међутим, друге до пете вегетације у Љешкопољу је била знатно већа родност. Воћке су се, наиме, знатно брже развијале, што се осјетило и на родности.

Величина плодова и садржај суве материје у плоду

У таб. 4. приказане су просјечне вриједности тежине и димензије плодова, као и садржаја суве материје у соку плода. Добијени резултати углавном су у складу са подацима из литературе за ове четири сорте, иако су вриједности које дефинишу крупноћу плодова знатно ниже.

Спрингтајм има најситније плодове, чија је просјечна тежина непуних 60 грама. Годишњи просјеци кретали су се од $43,90 \pm 0,10$ (1964) до $69,80 \pm 1,68$ г (1963) а апсолутни екстремуми од 25 до 125 г. Димензије плодова биле су у одговарајућем односу са тежином.

Прекочисима м. има плодове који су приближно за трећину крупњи него плодови спрингтајма. Просјечна је тежина једног плода $81,18 \pm 1,57$ грама а годишњи просјеци кретали су се од $63,30 \pm 2,04$ (1964) до $116,60 \pm 0,32$ (1966.). Најситнији плод у читавом периоду проучавања тежио је 38 а најкрупнији 180 грама. Као што се види из података изнијетих у таб. 3 и 4, родност је имала сасвим изражен утицај на крупноћу плодова. Тако су 1964. године, када је просјечан род по стаблу износио 15,5 kg добијени најситнији плодови а слично је било и 1967. године када је просјечан принос по стаблу износио 29,1 kg а просјечна тежина једног плода $65,30 \pm 1,36$ г. Насупрот томе, 1966. и других година са релативно ниском родношћу добијени су најкрупнији плодови.

Најкрупније плодове од свих сорти имала је ђала прекоче м. са просјечном тежином једног плода од $101,74 \pm 3,08$ грама. Колебања по годинама у ове сорте мање су изражена него у остале три, а кретала су се од $86,00 \pm 2,11$ (1963) до $130 \pm 2,36$ грама (1966). Апсолутна варијациона ширина ипак је била прилично изражена. Најситнији плод тежио је 55 а најкрупнији 272 г. У 1964. и 1966. год., када су постигнути натпросјечни приноси по стаблу, просјечна тежина плода била је такође изнад просјека. Истина, 1967 год., која се одликовала највећом родношћу, у ове сорте, просјечна тежина једног плода била је испод просјека ($93,60 \pm 2,52$ g).

Таб. 4. Просјечна тежина и димензије плодова и садржај суве материје у соку (просјек 1962—1967)

Ред. бр.	С о р т а	Обиљежје	Јед. мј.	М	mM	δ	γ
1.	Спрингтајм	тежина	g	59,95	1,46	13,88	23,46
		дужина	mm	50,76	0,54	4,60	9,09
		ширина	„	50,61	0,58	5,00	9,92
		дебљина	„	46,44	0,51	4,50	9,80
		сува мат.	%	10,9	0,58	—	—
2.	Прекочисима м.	тежина	g	81,18	1,57	16,68	20,89
		дужина	mm	54,48	0,47	4,10	7,59
		ширина	„	57,82	0,53	4,68	8,18
		дебљина	„	50,14	0,64	5,61	11,33
		сува мат.	%	9,7	0,39	—	—
3.	Ђала прекоче м.	тежина	g	101,74	3,08	19,36	19,64
		дужина	mm	57,37	0,81	4,31	7,57
		ширина	„	58,50	0,61	3,38	5,75
		дебљина	„	55,09	0,47	4,60	8,36
		сува мат.	%	10,9	0,59	—	—
4.	Фертиља м.	тежина	g	98,26	2,81	23,35	24,27
		дужина	mm	59,51	0,48	4,57	7,70
		ширина	„	59,32	0,54	4,31	7,31
		дебљина	„	54,67	0,45	4,59	8,41
		сува мат.	%	11,0	0,80	—	—

Са просјечном тежином плода од $98,26 \pm 2,81$ g фертиља м. се по крупноћи сасвим приближила ђали прекоче м. Четири године она је имала чак и нешто теже плодове него ђала. Међутим, 1964. и 1966. разлика је била 10, односно 8 грама на штету фертиље, због чега је и настао нижи просјек. Најмања годишња просјечна тежина плода износила је $76,00 \pm 2,52$ (1964) а највећа $122,90 \pm 3,64$ (1966) грама. Иначе, појединачна тежина плодова варијирала је од 53 до 195 грама. У Љешкопољу фертиља, уз наводњавање, даје нешто крупније плодове него ђала. Није искључено да је у Кордама на крупноћу плодова у фертиље, с обзиром на њено касније зрење, дошао до већег изражаја негативан утицај суше него у ђале и осталих ранијих сорти.

Садржај суве материје у спрингтајма, ђале и фертиље био је просјечно на приближно истом нивоу: од 10,9 до 11,0%. Једино је прекочисима м. у овом погледу осјетније заостајала. Међутим, и она је неких година (1962, 1966) имала и преко 11% суве материје. Интересантно је да је и спрингтајм, као веома рана сорта, имала релативно висок садржај суве материје, што тешко постиже у сјевернијим континенталним подручјима.

У свих испитиваних сорти плодови су добијали веома лијепу жутозеленкасту и свијетлоцрвену боју у разним нијансама те су

имали веома привлачан изглед. Исто тако, и сортна арома долазила је до пуног изражаја.

Пораст воћака није систематски праћен али су се и најгрубљим посматрањем могле поуздано констатовати знатне разлике у бујности између одговарајућих једновремено посађених бресака у Љешкопољу и оних у Кодрама. У Љешкопољу оне су расле знатно брже и годишњи прираст био је много већи. То се нарочито испољавало прве три до четири године, а касније разлика је бивала све мања али још прилично велика. Њу су у првом реду изазвале разлике у особинама земљишта које је у Љешкопољу знатно повољније за воћне културе а, с друге стране, и наводњавање у Љешкопољу.

Првих година било је извјесних тешкоћа за пласман производње најраније двије сорте на локално тржиште, иако је она била релативно мала. Посљедње двије године те тешкоће су отпале јер је туристичка сезона почињала много раније а туристи су главни купци. Пошто до сада у том подручју није било других произвођача квалитетне брескве, поготову тог доба сазријевања, није било ни конкуренције на тржишту, те су постижане веома повољне цијене. У 1967. години овај воћњак дао је укупан приход од преко три милиона старих динара прорачунато на хектар. Такви ефекти свакако се не би могли постићи при масовнијој производњи.

Закључци

На основу изнијетих резултата може се закључити сљедеће:

— У околини Улциња на дубљим и оцједнијим земљиштима постоје повољни услови за гајење најранијих и раних сорти бресака и без примјене наводњавања.

— Најраније сорте бресака, као што је спрингтајм, зру у околини Улциња приближно истовремено кад и у околини Титограда (крајем прве декаде јуна) док све остале сорте касне са зрењем и то утолико више уколико је зрење позније, те околина Титограда има компаративне предности у производњи, осим најранијих сорти.

— Спрингтајм се истиче најранијим цвјетањем и зрењем, прилично уједначеном али осредњом родношћу и релативно ситним плодовима, који су у овом подручју љепше обојени и ароматичнији него у другим, нарочито континенталним крајевима.

— Прекочисима м. се истакла раним зрењем, просјечно већом али и неравнојернијом родношћу и знатно крупнијим плодовима него спрингтајм.

— Ђала прекоче м. показала је највећу родност и дала најкрупније плодове.

— Фертиља м. је и по родности и по крупноћи плодова, нарочито неких година, заостајала за ђалом. У Љешкопољу је она, напротив, имала крупње и квалитетније плодове.

— Спрингтајм и прекочисима м. добро се допуњују по времену зрења а такође и ђала прекоче м. и фертиља м. Међутим, између њих се јавља период од око десетак дана (15. до 25. јуна) који би требало покрити неком дргом раном сортом. Зато би требало истраживања проширити на још неке сорте са одговарајућим периодом сазријевања.